

لاوان و ھیزی نەتەوہ

ھەواز سەلام

ئەو نەتەوانەى كە ئەتوان ھیزو تۈنۈم چالاكى لاوانيان بخويئنهوہ نەتەوہیەكى چاۋكرۈەن و بەروونى تەماشای داھاتووی خۇبان ئەكەن. ھەولسى پيشش قەچۈن ئەدەن. ئەو نەتەوانەى كە ئەو خويئندەوہیەش ناكەن ياخود بەشۈوہیەكى راست و جوان ناروانتە گەنجانيان ئەوہ بېگومان نەتەوہیەكن داھاتووی خۇبان نايبن و دەستيان لە تاريك كرددنى ئەو داھاتوودا ھەيە، بۆيە زۆربەى نەتەوہكانى جيھان بەتاييەتى نەتەوہكانى جيھانى سنييم كە لە زۆربەى سەدەھكانى ميژوودا پەيان بەو تويزە گرنگە نەبردوہ، بۆيە تووشى نەزۆكى داھينيانى تەكئەلۆزى و زانستى ھاتوون لە كاتيكدە كە جيھان بەدوای تۈنۈمى لەو جۆردە ئەگەر ئەتەنەت ئەگەر لەناو ولاتەكەى خۇبانيش بن، ھەموومان ئەزانين كە ھەر پيشكەوتنيك ياخود دروستكردنى ولاتيكي شارستانى لە ھەر شوينينيكي جيھان سەرکەوتو ناي ئەگەر بروای پيشكەوتنى و دلسوزى تيدا نەبى و پەرۆشى نەبیت بۆ دروستكردنى و ئامادەبوون نەبى بۆ قوربانيدان لەپيتاۋ ئەو ئامانجە پيرۆزانە. بېگومان ئەو چوار بئەما سەرەكپەش (بروا، دلسوزى، پەرۆشى، كارگردن) لە تاييەتمەندى لاوانە، چونكە بئەماى بروابوون لە دليكى وريايە و بئەماى دلسوزيش دليكى پاكە و پەرۆشيش پويوستى بە ھەستىكى بەھيزوہ كارگردنيش تۈنۈمىەكى زۆرى ئەويت، ئەمانەش تەنا لەلاى گەنجان دەست ئەكەوتيت، بۆيە لەدیر زەمانەوہ تاكو ئيستاش گەنج بئەماى پيشكەوتن و ھيزە لە ھەموو نەتەوہیەك و ھەلگىرى ئالاي ھەموو بېرۆكەيەكە، ليرەوہ بەرپرسياريتى گەنج زياتر ئەبیت، بۆيە زۆر گرنگە كە كاربەدەستانى دەولەت بېر لە گەنجان بگەنەوہ كار بگەن بۆ ئامۆژگارى كرددنى باشى ئەم تويزەو پويوستە بەباشى پەرورەديان بكات و ئامادەيان بكات بۆ ئەم رۆلە زۆر گرنگە تاكو گەنج رزگار بكات لە ھەر شتتەك كە كۆسپ و تەگەرە ئەخاتە بەردەم پيشقەچوونيان بەتاييەتى ئەگەر ئەو نەتەوہیە لەبەردەم مەترسى جۆراوجۆردا بېت، ھەرەك ئەوہى كە گەل و ولاتى ئيمە بەردەوام لەبەردەم مەترسيدا بووہ، بۆيە ئەركى گەنجانە ئەگەر بېين ولاتەكەيان لەبەردەم مەترسييە ئەوہ خۇيانى بۆ بەخت بگەن، ھەرەھا پويوستە دەولەتيش بەباشترين شيوہ گەنج پەرورەدە بكات و ھاوكارى بكات و لە كيشەو كەموكورپيەكانى بگۆلئەتەوہ سوود لە عقل و توانايان وەرېگريٹ و پۆستى سەرەكپەكانى بداتى و گوينان لى بگريٹ و ليسان تيبگات كە ئەمەش ئايندەيەكى گەش و رووناك بۆ ولاتەكەمان دەستەبەر دەكات و نەوہەكى چالاك و بەتۈنە جەلەوى بەرپەرەردى ولات دەگرنە دەست و بەسەر ھەموو كيشە ناوخۆ دەركپيەكاندا زال دەبن، نەك وەك ئەوہى كە ئيستاتويزى لاوان پەرۈيز خراوہ جياوازييەكى زۆريشان لەنيواندا دەكرى و ئەوہش واى كرددوہ كە لاوانمان خويئندەوہیەكى دروستيان نەبیت بۆ رووداوو پيشھاتەكان كە ھۆكارى سەرەكى ئەمەش دەسلەلات و ھكومتە كە دەبى بەبەرنامەكانيدا بچيتەوہو چاكرردنى باروگوزەران و چارەسەر كرددنى كيشەكانى تويزى لاوان بخاتە پيشينى كارەكانى.

ئەو لاوانەى خۇيان دەكوژن و پەنا وەبەر خۇكوشتن دەبەن رەنگە ئەوان لاوانتەك بن كە جودا لە بۆچوونەكانى خيززان و كۆمەلگە ئيتەر تاكە رېگايەك شك نابەن پاش ئيفلاس بوونى ھەموو ھەستەت و بېر كرددەوہكانى و تەسليم بوون بە چەكى خۇكوشتن. خۇكوشتن لە بەرامبەر لاواندا ھەسليكى فراوانى ژيانى ھاوچەرخەو لە كۆمەلگە مەدەنييەكانەوہ تاوہكو دەگاتە ولاتى ئيمە بوونى ھەيە، كە پيشدەچيت ھيچ كۆتاييەكى نەبیت. بۆ نمونە خۇزى لە كۆمەلگە چيرۆكى ترسناكدا دەبينيست كە لە جيھاندا بەرامبەريان دووبارە دەكرپتەوہ وەك چۆن سەرچاوەكەشى بۆ كۆمەلگە ھۆكارى كۆمەلەيەتى و خيززانى و كۆمەلگە دەگەرپتەوہ.. خۇكوشتن كرددارىكە ھەلگىرى رەفتاريكى تونددەو ئازارو موعانائە، يان بېيەشكردنى دەروونى لە ژيانى گشتى و تاييەتى لى دەكەوتتەوہ .

خۇكوشتن بىرئىتھە جىھانئىيە لە ئەجمادانى كەسنيك بەدەستى خۇزى خۇزى بكوژى، جا ئەو كارە بەھوشيارپيەوہ بى يا بەبى ھوشيارى. روانيش بۆ خۇكوشتن لە كۆمەلگە جياچاكاندا لەسەر ئەوہ وەستاوہ كە تا چ مەودايەك ئەو كۆمەلگە تەسكەرەوى و خۇپسەندى تيدا پيادە دەكرى، لە ھەر شوينينيكي پيشبىرئى و ئارەزووى گەيشتن بە دانپاناننى كەسپىتى ئەو تاكە كەمتر بىى ئەوہ خۇكوشتن دەگمەن دەبى.

ھەرچەند ئيمە لەسەر دياردەى خۇكوشتن بدويين و پيتاسەى بگەين تەواو ناييت بەلام دەبى ئەوہشمان لەبېرنەچيٹ كە ئەم دياردەيش ھۆكارو فاكتەرى خۇزى ھەيەو تا ئيستات رېگاچارەيەكى گونجاوئيش بۆ بېر كرددن يا كەمكردنەوہى ئەم دياردەيە نەگىراوہتەبەر ئەگەرنا رېژەى خۇكوشتن بەم شيوہيەى ئيستات زيادى ئەدەكردو بەردەواميش لە زيادبووندا

نەدەبوو، خۇكوشتن دياردەيەكى جىھانئىيەو لە ولاتى ئيمەشدا بووہ بە دياردەو زۆرپك لە لاوانمان پەناى بۆ دەبن.

گشت ليكۆلپنەوہكانيش دان بەوہدا دەننن كە خۇكوشتن ھۆكارەكەى دەگەرپتەوہ بۆ ئەوپەرى بى ھيزى و بى دەسلەلاتى و نەبوونى بروا بەخۆبوون، ھەركاتيكيك مرؤف كيردەى گرفتىكى بى چارە بوو كارى كرددە سەر ريزەوى ژيانى ئيدى خيزرا بېرۆكەى خۇكوشتن دايدەگرى و ھيدى.. ھيدى ئەو ھزرە دەسلەلاتى عقلى و گيانى راپيچ دەكاو دەيداتەوہ باوہشى خۇكوشتن.. خۇكوشتن دانان و دەستنيشان كرددنى سنورپكى رەق و بى رحمانەى مرؤفە لەبەردەم ژيانى خۇيدا.

پيشكانى دەروونى دەلن ھەلە تېگەيشتتەك ھەيە لە ديارى كرددنى فاكتەر يا ھەولەكانى خۇكوشتن، گرنگيەكى زۆر دەدريٹە كيشە تەندروسىتى و دەروونىيەكان و تويزەران باس

دەبى كيشەكان بەدەستى خۆمان چارەسەر بگەين

تەنيا مەھەد

نزيك و جىى متمانە كە خاوەنى ئەزموون و تاقىكردنەوہن كە ئەبیتە ھۆى دووركەوتنەوہو پاراستنى گەنج لە چەندين كيشەى دەروونى.

كيشەى شارردنەوہى نەيتيەكان لە كەسى نزيك ئەگەرپتەوہ بۆ ئەوہى كە دايبك و باوك رانەھاتوون لەسەر كرددنەوہى دەرگاى گفتوگۆ و دەرپرپنى خەم و كيشەكان بۆ مندالەكانيان و بەھەند وەرگرتنى بۆچوونەكانيان، بۆيە مندالپش لە قۇناغى ھەرزەكارى و گەنجى پەنا ئەباتە بەر ھاوړى ياخود شارردنەوہى كيشەو نەيتيەكانى لەناخى خۇزى، جگە لەوہش دايبك و باوك ھەر بەچاوى مندالى تەماشای كورو كچى پيگەيشتوو ياخود گەنج ئەكەن، ئەمەش كيشەكە ئالۆزتر ئەكات، لەكاتيكت كە پويوستە تېگەيشتنى باش ھەبى بۆ ئەو مەسەلەيەوہ بزانرى كە دەردانىكى سروسشتيپەو گۆرانى قۇناغىكەو گواستتەوہيە بۆ قۇناغىكى ديكە.

ھەندى گەنج توندوتوژن، ھۆكارەكەى ئەگەرپتەوہ بۆ شيوازى مامەلەكردن لەگەليان لە قۇناغە جياوازەكانى ژيان، چونكە لە سالاھەكانى پيشووى تەمەنى (مندالى و ھەرزەكارى) بەم شيوہيە نەبوو، لە بنەرەتدا بەخۆرسك توندوتوژن نيە، بەلكو

لەبەرئەوہى ئاوايتەبوونى بەرگەگرتنى بەرپرسياريتى و كۆسپەكانى كەسايەتى گەنج بوينان ئەبیت و نمونەى درەختكى دارستان بەرگەى كەردەلوول و گيژەلوو دەگرپت، بەلام گۆشەگىرى و دووركەوتنەوہ وەك درەختكى لاوازە كە بەرگەى سادەترين رەشەبا ناگرپت.

بۆيە كاتى ئيمە داوا ئەكەين كە كيشەكانمان چارەسەر بگەين لەو بنەمايەوہ سەرچاوە ئەگرى كە پيشوازي لەو كيشانە بگەين كە دپنە بەردەممان تاكو بەھيز و پيرۆزترين ھەستى روحي و دەروونى و جەستەبى شاراوہمان دەرخەين.

لەو ھۆكارانەى كە ئەبەنە ھۆى دروستبوونى كيشە گشتيەكان ئەوہيە كە ھەندى گەنج ھەست ئەكەن كە سىستەمى ئيستات ھەلەو تەنگەژەى زۆرى تيايەو ھەولئەدەن كە نارەزايى خۇيان دەرپرن و ھەندى ياساوا پرنەسبى سىستەمەكە پيشيل بگەن و ھەندىيكان چەند ھەلسوكەوتىكى دژە دابوئەريٹ و ياساكان ئەنجام ئەدەن ئەمەش ئەبیتە ھۆى دروستبوونى كيشە. ھەرەھا ھەزى گەنجان لە شارردنەوہى ھەندى ھەلسوكەوت و نەيتيەكانيان داخستنى دەرگاى گفتوگۆ لەگەل كەسانى

ئەو كيشەكانەى كە دپنە بەردەممان زۆربەيان كيشەى گشتين ياخود كيشەى تاييەت كە تووشى ھەمووان ئەبیت، كيشە گشتيەكانى كە لە سەرەتاي قۇناغى گەنجى دپنە بەردەمان، زۆر كەمەن ئەو كەسانەى كە رزگاريان ئەبى لى بەشيوہەيك دواتر ئەچنە نيو ژيانىكى كەم كيشەو كەموكورى.

لەو ھۆكارانەى كە ئەبەنە ھۆكارى كيشە كەمى ئەزمونە، ئەمەش ئاساييە، چونكە لە سەرەتاي زۆر كەمەن ئەبى لى بەشيوہەيك دواتر ئەچنە نيو ژيانىكى كەم كيشەو كەموكورى.

لەو ھۆكارانەى كە ئەبەنە ھۆكارى كيشە كەمى ئەزمونە، ئەمەش ئاساييە، چونكە لە سەرەتاي زۆر كەمەن ئەبى لى بەشيوہەيك دواتر ئەچنە نيو ژيانىكى كەم كيشەو كەموكورى.

لەو ھۆكارانەى كە ئەبەنە ھۆكارى كيشە كەمى ئەزمونە، ئەمەش ئاساييە، چونكە لە سەرەتاي زۆر كەمەن ئەبى لى بەشيوہەيك دواتر ئەچنە نيو ژيانىكى كەم كيشەو كەموكورى.

لەو ھۆكارانەى كە ئەبەنە ھۆكارى كيشە كەمى ئەزمونە، ئەمەش ئاساييە، چونكە لە سەرەتاي زۆر كەمەن ئەبى لى بەشيوہەيك دواتر ئەچنە نيو ژيانىكى كەم كيشەو كەموكورى.

كيشەكەى.

- قۇناغى ھەلپژاردنى گرپمانى گونجاو و باشتر كرددنى، واتە كار كردن بەپىى ئەو گرپمانە دواى پيچاچوونەوہ ھەولسى باشتر كرددن و بەھيزتر كرددنى.

بەلام ئەم قۇناغە كۆتايى نيە، واتە مەرج نيە ئەم چوار قۇناغە ئامادەكەين بۆ چارەسەرى كيشەكان، لەبەر ئەوہى رەنگە ھەموويان بەدواى يەكتر بېن، بەلام زۆر گرنگە كيشەو ھۆكارەكانى ديارى بگريٹ و چارەسەر بگريٹ نەك رووى دەرەوہى كيشەكە چارەسەر بگريٹ، ليرەشدا پويوستمان بە ھاوكارى كەسانى خاوەن ئەزمونى بەھيزە كە جىى متمانەبن، جگە لەوہش رۆلى گەنج خۇزى كارپگەرى زۆرى ئەبیت، چونكە خۇزى ئەزانى چۆن رووبەررووى كيشەكە ئەبیتەوہ لە ئيستاتو داھاتوودا و بروا بەخۆبوونى زياتر ئەكات ئەگەر تۈنى سەرکەوتو بېت لە چارەسەرى كيشەكەو ھيزو تواناي زياترى پيئەبەخشيت و ھيوای بەردەوامى و ئاسوودەبى ئەداتى.

لە كۆتاييدا ئەبى ئەوہمان لەبەرچاۋ روون بى كە دەبیت خۇمان ھەولسى چارەسەرى كيشەكانمان بەدەستى خۇمان چارەسەريان بگەين.